DOI 10.26886/2414-634X.9(18)2017.4

UDC 37.014

ORGANIZATIONAL TERMS STATE PUBLIC MANAGEMENT OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

PhD in Pedagogical Sciences, N. Lisova

Cherkasy Regional Institute of Postgraduate Education of Pedagogical
Workers, Ukraine, Cherkasy

The author highlights the essence of concepts "condition", "factors"; the organizational conditions of state and public administration for the development of general secondary education are disclosed. An empirical study confirmed the hypothesis: organization of management on a democratic and trustworthy basis is a condition in which creative teams of schools are formed, the participants of the educational process and representatives of the public are freely involved in management activity and cooperation, it is given an opportunity to successfully implement the city project "From the School of Culture of Trust - to Cities of Culture of Trust ", to create a unified innovative educational space for a small city.

Key words: conditions, development, management, education, trust interactions.

кандидат педагогічних наук, Лісова Н. І. Організаційні умови державно-громадського управління розвитком загальної середньої освіти / КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників», Україна, Черкаси

Розглянуто сутність понять «умова», «фактори»; розкрито організаційні умови державно-громадського управління розвитком загальної середньої освіти. Емпіричне дослідження підтвердило гіпотезу: організація управління на демократичних та довірчих засадах – це умови, при яких формуються творчі колективи шкіл,

учасники освітнього процесу й представники громадськості вільно залучаються до управлінської діяльності та співпраці, дається можливість успішно зреалізувати міський проект «Від Школи культури довіри – до Міста культури довіри», створити єдиний інноваційний освітній простір малого міста.

Ключові слова: умови, розвиток, управління, освіта, довірча взаємодія.

Вступ. На сучасному етапі виникла потреба в оновленні управління, спрямованого на розвиток загальної середньої освіти в умовах глобалізації, модернізації та демократизації суспільства взагалі, а об'єднаних територіальних громад зокрема. Учені В. Андрущенко, Л. Ващенко, Л. Гаєвська, І. Грицяк, В. Грабовський, Г. Єльнікова, Л. Калініна, В. Кремень, С. Крисюк, Т. Лукіна, Н. Протасова, Т. Рогова, Г. Ситник та інші в наукових працях значну увагу надають державно-громадському управлінню, створенню його органів, аналізу участі громадськості в цьому процесі, принципів реалізації на різних управлінських рівнях. Державно-громадське управління розглядають, по-перше, як відкриту, демократичну модель управління; по-друге, як принцип, спосіб поєднання діяльності державних і громадських суб'єктів; по-третє, як процес органічно поєднаних, узгоджених і скоординованих сфер; по-четверте, як процес «зважування» правильності громадської думки та управлінського рішення, що ґрунтуються на спільній, взаємодоповнювальній і взаємопідтримуючій діяльності. Разом із тим, ще недостатньо розкрито процеси розвитку загальної середньої освіти, які пов'язані із сучасними трансформаційними змінами в суспільстві, модернізацією та реформуванням, а також із створенням організаційних умов такого управління для розвитку дитини, школи та громади.

Дослідження показало, що є певні проблеми державно-громадського управління відділу освіти розвитком навчальних закладів у зв'язку із низькою активністю громадськості, недостатнім рівнем теоретичного та практичного обґрунтування комплексу організаційних умов для розвитку загальної середньої освіти в громадах малих міст, створення єдиного інноваційного освітнього простору.

Мета статті: висвітлення організаційних умов державно-громадського управління розвитком загальної середньої освіти в малих містах України.

Насамперед розглянемо сутність поняття «умова», яке за словниками [1; 2; 3; 4] подається як багатозначне слово: по-перше, це обставина, від якої щось залежить; по-друге, вимога, що висувається до когось (до чогось), з якої треба виходити; по-третє, усна або письмова угода про щось, домовленість; по-четверте, правила, що визначені в будь-якій галузі життєдіяльності; по-п'яте, обставини, у яких щось відбувається. Такий широкий діапазон вживання поняття «умова» дав можливість здійснити пошук організаційних умов ДГУ розвитком ЗСО в малих містах, зокрема: розглянути обставини, фактори й правила, від яких залежить успішність функціонування та розвитку системи ЗСО; вимоги, котрі мають виконувати педагоги з метою забезпечення ефективності освітнього процесу, а також сукупність умов, які забезпечують створення освітнього простору з метою ефективної організації та реалізації процесу навчання, виховання й розвитку дітей та учнівської молоді. Іншими словами, ми можемо ствердити, що умови – це обставини, чинники, які використовуються в нашому дослідженні з метою опису шляхів забезпечення успішного та ефективного впровадження моделі державно-громадського управління розвитком загальної середньої освіти. Із філософської точки зору «фактори» подаються як чинники, що спричиняють чи гальмують той

чи інший процес [3], як причини й умови здійснення процесу, як рушійні сили формування особистості [5]. Отже, причини, рушійні сили, умови тісно пов'язані між собою, вони можуть виконувати подібні та різні функції при державно-громадському управлінні загальною середньою освітою.

При дослідженні державно-громадського управління відділу освіти звернули увагу саме на організаційні умови, які мають зовнішні та внутрішні фактори, зокрема: зовнішні включають у себе нове соціальне замовлення суспільства щодо навчання й виховання дітей та молоді; необхідність змін у системі освіти; відповідне посилення взаємодії відділу освіти, школи та громади; пріоритетність якості освіти. Внутрішні фактори покликані вирішувати завдання щодо оптимального інформаційного забезпечення управління, упровадження адаптивного управління в практику роботи відділу освіти та навчальних закладів, реалізації особистісно орієнтованого навчання й виховання, що є можливим за умови активності й зацікавленості педагогів, учнів, їхніх батьків та громади. Щодо зовнішніх факторів, то зазначимо, що нове соціальне замовлення вимагає відповідних змін в опануванні учнями нових знань, формуванні умінь і навичок, підготовці їх до активного самостійного життя, готовності до самостійного прийняття рішень, здатності до вироблення життєвої позиції. Іншими словами, таке соціальне замовлення призводить до глибоких змін у всій системі ЗСО й вихованні особистості учня.

Аналіз зовнішніх і внутрішніх факторів сприяв зробити акцент на тому, що шкільна освіта має стати відкритою для широкого кола громадян – як учасників освітнього процесу, так і органів самоврядування та громадськості, що, у свою чергу, забезпечить їй пріоритетність. Внутрішні фактори створюють умови для оптимального інформаційного забезпечення управління всіх учасників державно-

громадського управління розвитком загальної середньої освіти. Для цього необхідно постійно на сторінках місцевих ЗМІ, сайтах висвітлювати питання стану розвитку ЗСО, її якості, рівня співпраці органів міського самоврядування, відділу освіти, навчальних закладів із громадою. Запровадити постійно діючі форми співпраці із представниками міських ЗМІ: прес-конференції, круглі столи, презентації, години спілкування, «запитуйте – відповідаємо» та ін. Використовувати можливості та умови ІКТ-технологій, практикувати дистанційні контакти: вебіари, Інтернет-семінари, Інтернет-конференції та ін. Запрошувати на різні організаційно-методичні заходи представників ЗМІ, батьківської громадськості, громадських організацій. Значиму роль в інформаційному забезпеченні управління відіграє також шкільна преса (на різних носіях).

Шляхи реалізації особистісно орієнтованого навчання й виховання учнів розглядаємо через посилення гуманістичних тенденцій в реалізації освітньої політики в умовах малого міста, для чого насамперед варто створити їх такими, щоб забезпечити самореалізацію кожної дитини, пробудити її ініціативу, творчість, спонукати до розкриття та становлення інтелектуальних і духовних сил. Реалізувати ці завдання можна, вибудувавши нову систему освіти – суб'єкт-суб'єктну, особистісно орієнтовану, яка базується на принципах співробітництва та співтворчості, тобто на партнерських та довірчих засадах.

Особистісний розвиток дитини розглядаємо як невід'ємну складову сучасного освітнього процесу, що сприяє залученню до співпраці усіх суб'єктів державно-громадського управління. Науковці вважають, що особистісний підхід у навчанні та вихованні є таким, який утверджує людину як найвищу цінність, оскільки він спрямований на реалізацію сутнісної природи суб'єкта, зумовлює дію психологічних

механізмів виховання, що активізують усі компоненти структури особистості (свідомість, емоції, волю) із метою залучення їх до соціальної та міжособистісної взаємодії [6; 7].

Особистісно орієнтована освіта вимагає створення умов для самопізнання, самонавчання, саморозвитку, які забезпечать особистості можливість бути собою, прагнути збагачувати власний внутрішній світ, тобто відбуватимуться процеси активізації свідомості учнів, педагогів на пошуки шляхів стати суб'єктом процесу пізнання та виховання, при цьому залишатися самодостатньою особистістю, зберегти право на власну гідність. Тому так важливо активізувати свідомість учня, вчителя, спрямовуючи їх на пошуки життєвих і професійних цінностей, наближених до європейських стандартів, суть яких полягає в здатності захищати та піклуватися про відповідальність, права, інтереси та потреби інших; складати та здійснювати плани та особисті проекти; використовувати знання та інформаційну грамотність; застосовувати (нові) інтерактивні технології; уміння перебувати в соціально зорієнтованих групах; успішно взаємодіяти, співпрацювати з іншими; вирішувати конфлікти [8].

Організація управління на демократичній основі та довірчих засадах – це умови, при яких формується новий колектив школи, учасники освітнього процесу й представники громадськості вільно залучаються до управлінської діяльності та створення умов для їх співпраці. А це, у свою чергу, забезпечує розвиток кожного учня як особистості – Людини, гідної довіри; реалізуються творчі можливості учасників шкільного життя; одночасно відбувається їх саморозвиток та самовдосконалення. При створенні необхідних умов для реалізації демократичних засад в управлінні відділу освіти навчальними закладами запровадиться нова система ЗСО, наповниться новим змістом управлінська діяльність, підвищаться компетентності учасників

освітнього процесу, що сприятиме якісній підготовці учнів до самостійного життя в демократичних умовах суспільства, допоможе їм опанувати практичними навичками управління. Іншими словами, відбудеться процес становлення колективів – учнів, педагогів, батьківської громадськості – із новим мисленням, новітніми підходами до реалізації завдань державно-громадського управління розвитком загальної середньої освіти; це, на нашу думку, фактично народжуватиметься новий тип школи (за змістом, умовами та формами діяльності) – визначаємо як Школу культури довіри. Такий навчальний заклад потребує компетентних педагогічних кадрів та нової якості підготовки управлінського персоналу, при чому кожен із них повинен усвідомити свою роль та призначення, бути мотивованим у діяльності.

Виходячи з вищезазначеного, варто звернути увагу на те, щоб відділ освіти, його структурні підрозділи, керівники навчальних закладів мають забезпечити організаційні умови для підвищення рівня професійної культури педагогів, прагнення їх до саморозвитку та самовдосконалення; сприяти творчому росту, дбати про утвердження здорового морально-психологічного клімату в педагогічному й учнівському колективах, допомагати в опануванні інноваційними технологіями, працювати над формуванням довірчої взаємодії між ними та учнями, батьками, представниками органів шкільного самоврядування.

Малі міста мають свої особливості соціалізації, які характеризуються плануванням, архітектурою, впорядкованістю та рівнем розвиненості мережі комунального господарства, демографічною, культурно-рекреаційною та освітньою специфікою. Важливо відмітити, що в малих містах створено сприятливе соціокультурне середовище, яке наповнене відповідним соціально-педагогічним потенціалом, здатним впливати на навчання, виховання

та розвиток учнів. Від рівня розвитку освітніх процесів, стану запровадження нової моделі державно-громадського управління ними, партнерських стосунків між органами міського самоврядування, органами управління освітою та громадськості, рівня освіченості та культури міської громади залежать зміни, які охоплюють усі сфери життєдіяльності та життєтворчості громади.

Обраний нами стратегічний напрям щодо запровадження моделі державно-громадського управління розвитком загальної середньої освіти потребує побудови відповідної системи залучення громадськості, заохочення лідерства, ініціативи та відповідальності в управлінському процесі, виявлення й педагогічно доцільного використання можливостей усього цього потенціалу, що значною мірою впливає на створення соціально-освітнього простору малих міст, дає можливість успішно реалізувати міський проект «Від Школи культури довіри – до Міста культури довіри».

Запровадження інноваційних змін в управління освітніми процесами відділу освіти та його методичної служби неможливе без проектів, експериментальної роботи, апробації нового змісту та технологій розвитку загальної середньої освіти. Така діяльність носить пошуково-організаційний, діагностичний, моніторинговий, творчий характер і складається із таких елементів, зокрема: організаційної підготовки регіональних та місцевих експериментальних майданчиків, моделювання зразків державно-громадського управління загальною середньою освітою та її якістю, тиражування моделей в освітню практику регіональної та міської системи освіти.

Зауважимо, що на шкільному рівні з'являються умови "ініціативних включень" для поширення результатів реалізації проекту на інші школи, і при такій взаємодії виникає потреба в розробці спільних проектів. Таким чином, формуючи активну ділову мережу проекту,

поширюючи цінності соціально-освітнього простору, з'являються нові умови, які породжують інноваційність в управлінському й педагогічному мисленні, активну позицію суб'єктів державно-громадського управління та представників міського самоврядування. Одночасно привчає всіх працювати в незнайомій ситуації, у незвичних умовах, у заздалегідь не спланований спосіб діяльності, що, у свою чергу, призводить до успішної реалізації цілей проекту. Проектна діяльність цінна тим, що у всіх процесах чільне місце відведено як усьому учнівському колективу, так і кожному учневі, тобто створюються умови, при яких учні мають можливість набувати соціальних якостей, які потрібні будь-якій людині в сучасних мінливих умовах. Із зміною акцентів в освітній політиці, із появою нової парадигми «від людини - до посади, професії» з'являється потреба в унікальній особистості, яка була б насамперед конкурентоспроможною. У цьому зв'язку, на нашу думку, логічно з'являється посилення: школа покликана сформувати таку шкільну освітню політику, суть якої складалася б із кількох аспектів: сформувати в учнів «уміння одержувати знання, застосовувати їх на практиці, навчитися жити разом, вчитися бути особистістю, яка готова нести відповідальність за долю інших та країни» [9].

Одночасно варто зупинитися ще на одній з умов, яка не сприяє успішній реалізації розроблених моделей, проектів, програм розвитку тощо. Суть цієї умови зводиться до наступного: не всі керівники готові впроваджувати модель державно-громадського управління в шкільну практику, правильно оцінювати роль партнерства при цьому; не всі працівники управлінських структур достатньо володіють уміннями співпрацювати з різними категоріями дітей, учнівської молоді, батьками, представниками громадських організацій. Результати дослідження стану впровадження моделі державно-громадського управління освітою показали найосновніші причини таких проблем,

зокрема: по-перше, відсутність в управлінців відповідних психолого-педагогічних та філософських знань сучасних освітніх процесів; по-друге, невміння досягнути суті і об'єми управлінської діяльності, прогнозувати розвиток об'єктів, якими керують; по-третє, небажання займатися вдосконаленням особистих якостей як Людини, гідної довіри, опановувати механізми сучасного менеджменту тощо.

Звідси випливає, що роль школи в процесі навчання, виховання та розвитку учнів недооцінювати не можна, адже в ній дитина не лише здобуває знання, а й учиться життєтворчим діям, набуває ключових соціальних компетенцій, умінь керувати власними здібностями та можливостями, працювати в команді, давати й тримати слово, вірити в себе й довіряти іншим, сповідуючи моральні цінності: чесність, відкритість, відповідальність, сміливість, щирість, надійність та ін. При цьому варто звернути увагу на особистісний діалог – учитель і учень. Ми переконані, які б нові форми, методи навчання й виховання не виникали, та ключовим залишається довірча взаємодія, роль якої важлива й на сучасному етапі, і на перспективу.

Висновки. Отже, розглянувши організаційні умови державно-громадського управління розвитком загальної середньої освіти в малих містах, можна зробити висновки: по-перше, ефективність впровадження моделі такого управління істотно залежить від ефективності функціонування органів міського самоврядування й освітньої політики, яку вони розробляють і впроваджують спільно. По-друге, здатність органів управління освітою, керівників ЗНЗ, громадських організацій створити умови для реалізації гарантованого Конституцією України права громадян на одержання повної загальної середньої освіти, забезпечення рівного доступу до якісної освіти, дотримання Державних стандартів загальної середньої освіти, поточного регулювання діяльності освітніх управлінських структур у

малих містах, які повинні мати професійну компетентність, високі морально-етичні якості, бути духовно багатими, володіти загальною й управлінською культурою. По-третє, успішніше реалізувати модель ДГУ в умовах малого міста можна через соціально-освітню політику, тому що й відділ освіти, і навчальні заклади, і педагоги найбільше наближені до населення, знають реальні освітні потреби, цілі, інтереси, прагнення та проблеми його, здатні спрямувати свою діяльність на їх розв'язання. По-четверте, цінність державно-громадського управління розвитком загальної середньої освіти в тому, що воно має моральну ціль, завдання якої полягає в забезпеченні існування продуктивних демократичних, суспільно-контрольованих механізмів постійної трансформації освіти відповідно до напрямів розвитку громади, усього суспільства, людської цивілізації, прийнятих стандартів і цінностей. По-п'яте, від участі громади в управлінні розвитком ЗСО в умовах державно-громадського управління залежить рівень якості освітніх послуг, забезпечення умов для рівного доступу до освіти, створення інноваційного соціально-освітнього простору, участь у прийнятті та виконанні рішень із питань розв'язання освітніх проблем, реальний вплив на виховання особистості учня, сім'ї та всієї громади з метою формування довіри до органів міського самоврядування, школи, забезпечення позитивного морального клімату в громаді.

Література:

1. *Великий тлумачний словник сучасної української мови/ Уклад. і голов. ред. В. Т.Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1426 с.*
2. *Гончаренко С. У. Український педагогічний словник/ С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.*
3. *Новейший философский словарь: 3-е изд., исправ. – Мн.: Книжный Дом, 2003. – 1280 с. – (Мир энциклопедий).*

4. Сучасний тлумачний психологічний словник. – Х.: Прапор, 2005. – 640с.
5. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. К.: Либідь, 2002. – 560 с.
6. Попова О. В. Особистіно-діяльнісний підхід / О. В. Попова, А. В. Губа // Наукові підходи до педагогічних досліджень: колективна монографія / За заг. ред. д. пед. наук, професора, чл.-кор. НАПН України В. І. Лозової. – Харків: Вид-но Віровець А. П. «Апостроф», 2012. – С. 216–244.
7. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Навч. посіб. 3-тє вид., доопрац. і доп. / О.Вишневський. К.: Знання, 2008. – 566 с.
8. Лісова Н.І. Уроки довіри в сучасній школі: навчально-методичний посібник для вчителів початкової школи. Черкаси: видавець Чабаненко Ю.А., 2014. – 226 с.
9. Політична пропозиція «Нова українська школа» // Загальна середня школа / Міністерство освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2016/12/14/uryad-zatverdiv-politichnu-propozicziyu-shhodo-reformuvannya-zagalnoyi-serednoyi/>.

References:

1. Great explanatory dictionary of contemporary Ukrainian language / Layout. and heads Ed. V. T. Bousel. - K.; Irpin: Perun University, 2002 – 1426 pp.
2. Goncharenko S. U. Ukrainian Pedagogical Dictionary / S.V.Goncharenko. - K.: Lybid, 1997. – 376 pp.
3. The Newest Philosophical Dictionary: 3rd ed., Corrected. - Mn .: Book House, 2003. – 1280 pp. - (World of Encyclopedias).
4. Modern interpretive psychological dictionary. - X.: The Flag, 2005. – 640 p.
5. Yagupov V. V. Pedagogy: Teaching manual. K.: Lybid, 2002. – 560 p.

6. *Popova O. V. Personality-activity approach / O. V. Popova, A. V. Guba// Scientific approaches to pedagogical researches: collective monograph / For colleagues. Ed. d. ped. Sciences, professor, Corr. National Academy of Sciences of Ukraine V. I. Lozova. - Kharkiv: Vis-a-vis Virovets A. P. "Apostrophe", 2012. – P. 216-244.*
7. *Vishnevsky O. Theoretical Foundations of Modern Ukrainian Pedagogy: Teaching. manual 3rd form., Finishing works. and add / O. Vishnevsky. K.: Knowledge, 2008. – 566 p.*
8. *Forest N.I. Lessons of Trust in a Modern School: A Manual for Elementary School Teachers. Cherkasy: publisher Chabanenko Y. A., 2014. – 226 p.*
9. *Political proposal "New Ukrainian School" // General Secondary School/ Ministry of Education and Science of Ukraine. URL: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2016/12/14/uryad-zatverdiv-politichnu-propozicziyu-shhodo-reformuvannya-zagalnoyi-serednoyi/>.*